

Gualövs Klockstapel 19¹²/₅81

HISTORIK

K L O C K S P E L E T I S V A L Ö V

=====

en redogörelse att biläggas församlingshemmets inventarieförteckning.

- 1 -

Upprinnelsen

Kyrkoherde Wierup hade i olika sammanhang med kyrkorådets ordf diskuterat lämpligheten och behovet av en mindre "kyrkklocka" att hänga på församlingshemmets västsida och användas för "kallelse" till morgonbön på onsdagarna. Vid sammanträde den 20 april 1978 med styrelsen för Stiftelsen Svalövs församlingshem föreslog kyrkoherde Wierup att Stiftelsen borde inköpa en mindre "kyrkklocka" till församlingshemmet.

Förslaget mottogs med stort intresse och styrelsen uppdrog åt kyrkoherden och arbetsutskottet att införskaffa förslag och prisuppgifter på klocka av lämplig storlek. Utskottet skulle därjämte efterhöra hos vederbörande myndighet om tillstånd för uppsättning och användning av en klocka kunde påräknas.

- 2 -

Besök på klockgjuteriet

Strax efter sammanträdet för arbetsutskottet och kyrkoherden till Olssons klockgjuteri i Ystad för att undersöka vad som fanns i klockväg. Någon klocka av typ och format, som vi hade tänkt oss, fanns ej, men väl ett miniatyr klockspel på fyra klockor. Det var inget dumt spel utan lagom stort och lagom dyrt - 20.000 kr. "Storklockan" var av den storlek, vi hade tänkt oss för den separata klockan. Om det skulle visa sig ogörligt med klockspelet på 4 klockor, så kunde vi eventuellt köpa "storklockan". Men den gjorde sig dock bäst tillsammans med de tre andra och mindre klockorna. Eftersom en klockspelsklocka har en annan klang än en kyrkklocka, är det inte säkert att storleken skulle vara så lyckad som "ensamklocka"

- 3 -

Förhandlingar med Svalövs kommunala byggnads AB i fortsättningen kallad "bolaget"

Hemkomna togs omedelbart kontakt med representanter för Svalövs kommunala byggn AB. Dessa var väl inte så värst intresserade av det lilla klockspelet, men väl för någon form av kyrkklocka. Då vi berättade att Olssons klockgjuteri också hade ett större klockspel om tjugofyra klockor på fristående klockstapel, steg deras intresse betydligt även om priset låg på 100.000 kr. Vid styrelsens sammanträde den 19 april 1979 meddelade kanslichef Agardh som representant för bolaget, att han och fyra andra representanter för kommunen besökt firman Olssons klockgjuteri och att de under vissa omständigheter var intresserade av att tillsammans med Stiftelsen och eventuellt kulturnämnden inköpa det större klockspelet.

Han framlade därjämte ett förslag till kostnadsfördelning mellan Stiftelse och kommun. Kulturnämnden hade emellertid inte kommit över stadiet "bytänkande". Då det ansågs omöjligt att bygga klockspel på fler platser i kommunen borde inte heller Svalövs tätort ha något och därmed var kulturnämnden ute ur bilden. Arbetsutskottet fick vid sammanträdet ytterligare direktiv att fortsätta förhandlingarna med bolaget.

Den 11 dec 1979 sammanträdde åter Stiftelsen och bolaget. Stiftelsen höjde sitt engagemang från 40 000 kr till 50 000 kr. Bolaget skulle svara för 90 000 kr. Av de 140 000 kr beräknades stapeluppsättning och elledningar kosta 50 000 kr. Man diskuterade också stapelns placering och på vilka tider klockspelet skulle spela.

Vid styrelsens för Stiftelsen sammanträde den 29 april 1980 meddelades, att klockspelet inköpts av bolaget för Stiftelsens och kommunens räkning men att det ännu ej levererats.

Ärendet hade fördröjts en hel del, emedan Linero församling i Lund också varit intresserat för spelet i fråga och legat före Svalöv - hade haft förköpsrätt. Nu hade emellertid Linero lämnat återbud och Svalöv kunde träda till som ensam spekulant, varpå köpet omgående avslutades.

- 4 -

Klockstapelns utformning, placering och funktion

Följande frågor krävde nu ett svar, innan arbetet kunde fortsätta.

a. Hur skulle klockstapeln utformas?	sid 2 -3
b. Var skulle stapeln placeras?	" 3
c. När skulle klockspelet användas - spela?	" 4
d. Hur skulle de finansiella frågorna lösas?	" 5

- a -

Stapelns utformning

Bil 1

Nere i Ystad hängde klockorna i en smaklös rörställning. Den lämpade sig under inga förhållande att sättas upp i Svalövs centrum. Stadsarkitekt Hansson fick därför i uppdrag att rita en helt ny stapel. Det blev en 9 m hög ställning ca två meter i fyrkant.

Ställningen eller skelettet utgöres av fyra st fyrkantsbalkar av svartlackerat stål. Godstjockleken är 5 mm. En balk är 9 m, de tre övriga 8 m, 7,5 m och 7 m långa.

Bottenfundamentet är en 70 cm tjock armerad betongplatta 3 m i fyrkant. Den är nedsänkt 1 m i marken, och väger 16 ton. I detta fundament är lodrät fastgjutna byglar 600 mm långa och 20 mm tjocka runda armeringsjärn. Varje balk är fastskruvad i två sådana byglar. Stativet är således fast förankrat i en ordentligt tilltagen grund. Ställningen tål säkert den kraftigaste storm utan att svaja.

På stativet är svetsade snedställda tvärbalkar i sju våningar och på dessa är klockorna fastskruvade. Sammanlagt väger de 24 klockorna 817,5 kg. Därför behövs det en stark ställning för att tryggt kunna bära det hela. Den första modellen av stapeln var tvärhuggen, ful och passade inte alls in i stadsbilden. Genom att göra stativets pelare olika höga, förändrades helt stapelns utseende. Det var en genial förändring. Nu är stapeln vacker i sin enkelhet och en prydnad för stadsbilden.

- b -

Stapelns placering

Det visade sig vara en kinkig fråga att finna en lämplig plats, där klockorna både hördes och syntes bra utan att verka störande för omgivningen. Opositionen mot förslaget utmålade skräckvisioner av värsta slag. Det skulle bli både nervsammanbrott och hörselskador förorsakade av det väldiga då, som flera gånger om dagen skulle spridas av de av skyvärda klockorna. Flera placeringsförslag framfördes, vägdes och begrundades.

1. Mellan Forslidsgården och gamla posthuset
2. Framför fontänen närmast kommunhuset
3. Björkdungen vid Forslidsgårdens västsida
4. Mitt för södra ingången = bibliotekets huvudingång
5. Intill parkeringsplatsen sydväst om Forslidsgården

Andra förslaget var inte så dumt. Där hade stapeln fått en fin plats i stadsbilden. Men den kom i så fall skymma klockan på kommunhuset och därtill skulle den komma att stå för långt från församlingshemmet. Den skulle med andra ord ej kunna fungera som det från kyrkans sida ursprungligen var tänkt. Klockorna skulle inte kunna höras in i församlingssalen. Man stannade därför för alternativ 5.

Den 9 april 1981 började man här gjuta fundamentet.

Valet av plats visade sig vara ur alla synpunkter ett lyckokast. Spelet kunde knappast få en bättre placering. Det både syns och hörs utan störande olägenheter och är samtidigt en prydnad ur arkitektonisk synpunkt. Klockspelets spelverk placerades i konfirmandsalen, församlingshemmet. Därför att härifrån har musikern direkt både syn- och hörselkontakt med klockorna, vilket har stor betydelse, då nya melodier skall intonas på banden, och även vid skötseln i övrigt, vid t ex bandbyte, som sker fyra gånger om året.

Den elektriska likriktar anläggningen monterades i f d pannkällaren, som numera står tom. Beträffande driften är följande överenskommet. Stiftelsen svarar för spelningen och åtgärder i samband därmed, såsom byte av band och nya inspelningar mm. Bil 6 sid 12.

Svalövs kommunala byggnads AB svarar för skötsel och underhåll av elinstallation, stativ och klockor mm dvs det tekniska underhållet. Nya band betalas med 1/3 av Stiftelsen och 2/3 av bolaget. Allt enligt överenskommelse den 7 juli 1979. Banden göres i Holland. Bil 2 sid 8.

- c -

Vad och när skall spelas

Den 7 juli 1981 träffades följande överenskommelse om spelets funktion. Klockspelet skall programmeras att dagligen automatiskt spela kl 8.00, 12.00 och 18.00.

Ett första förslag den 11 dec 1979, då "skräckens vågor" gick höga, innebar att man skulle spela kl 12.00 alla veckodagar samt därtill onsdag kl 8.00 och lördag kl 18.00.

Vidare skulle man använda fyra melodiserier i anslutning till kyrkoår och årstid. Dessa skulle bytas 1 dec, 1 mars, 1 juni och 1 sept. Vid större högtider såsom jul och påsk skulle man därtill framföra mindre konserter manuellt producerade av främst musikedirektör Norlander.

Norlander skulle också engageras att ge förslag på lämpliga melodier till de olika serierna. Att anpassa psalmmelodier till klockspelsmelodier är inte alltid så enkelt. Det kräver mycket arbete och stor musikalisk skicklighet. Ibland vill inte klockan precis som musikanten och kompromissen hör inte till vanligheterna i musikens värld. Norlander lyckades i alla fall väl.

Det fungerade på ett välljudande sätt. Men en dag upptäcker Norlanders "fina öra" att det uppstått en lucka i tonflödet. Vad hade hänt och vad var orsaken? En av de mindre klockorna nr 14 A hade slutat att ge ljud ifrån sig. Man undersökte spelbord, band och likströmsaggregat utan att finna något störande. Till slut öppnade man inspektionsluckan på ena stativbenet. Där fanns felet. En attentatsman hade skruvat loss luckan och brutit ledningen från klockan till likriktaren. Det var bara att skjuta samman kontakthylsorna så fungerade spelet åter normalt. Möjligheten att så enkelt störa klockspelet måste för framtiden förhindras med en ordentlig lås för inspektionsluckan.

Resultatet av Norlanders melodival redovisas i bil.nr 3 sid 9 se också minnesanteckningar av den 7 juli 1981 bil.nr 6 sid 12

Klockspelet en förenklad presentation

Spelet består av 24 klockor, två oktaver, kromatiskt. Uttrycket innebär, att det är ett halvt tonsteg mellan varje närliggande klocka. Det är ett stort spel och man kan spela ett stort antal olika melodier, även i stämmor. Klockorna är så stämda, att de kan samspelas med andra instrument.

Spelet är helautomatiskt och programmerat för sju olika melodier och försett med pianoklaviatur, så att man manuellt kan göra klockspelskonserter vid jul, påsk osv.

Största klockan har en diameter på 523 mm och väger 90 kg. Mintsta klockan har en diameter av 225 mm och en vikt av 13,5 kg. Alla 24 tillsammans väger 817,5 kg. Klockorna är tillverkade av bästa klockbrons - en legering av 80 % koppar och 20 % tenn.

Vid spel svänger inte klockorna som i ett kyrktorn utan sitter stilla fast förankrade i stativets tvärbjälkar. Inne i klockan sitter en magnetkammare, som slår till klockan likt "kläppen" i en kyrkklocka fast avsevärt snabbare. När spelbordstangenten tryckes ned, slutes strömmen och hammaren "kläppen" slår till klockan, en ton ljuder. Till spelet hör ett kopplingsur för spelets automatiska igångsättande på önskade tider.

För automatisk spelning är melodierna programmerade på ett tjockt, perforerat pappersband. Tekniken fungerar på så sätt, att varje ton i melodien motsvaras av ett rektangulärt hål i remsan. När denna drages över klockornas "känselfkroppar" i spelverket, slutes strömmen, då hålet kommer mitt över "känselfkroppen". Magnethammaren fungerar och en ton höres. Till anläggningen hör dessutom en likriktaranläggning för likströmsmagneter, samt störningsskydd för radio och TV. Bil.4 sid.10.

- d -

De finansiella frågornas lösning

Ursprungligen beräknades kostnaderna till 140 000 kr komplett - 90 000 kr för spelet och 50 000 för klockstapelns uppsättning och elinstallation mm. Av dessa kostnader skulle stiftelsen betala 50 000 kr och bolaget resten. Men när allt var färdigt hade kostnaderna stigit till 199 598 kr. Största felräkningen låg på stativet, som ensamt drog 55 000 kr. Klockgjuteriet fick 20 000 kr mer än förutsett. För vad? I denna situation efterhörde då bolaget om inte Stiftelsen kunde bidra med lite mer än som tidigare överenskommits, t ex 60 000 kr istället för 50 000 kr.

Den 23 oktober 1981 träffades slutlig överenskommelse om kostnadernas likvidering och fördelning. Bil 5 - 6 av den 3 o 7 juli 1981.

Stiftelsen skulle betala 18 000 kr i december 1981 samt därefter 8 000 kr pr år under tiden 1982 - 1987 eller under sex år. Totalt borde detta bli 66 000 kr.

Att den årliga avbetalningen sattes till 8 000-kr berodde på att Stiftelsen i början på 1970-talet lånat bolaget 100 000 kr mot en fast ränta på 8 %, vilket gör 8 000 kr i ränta.

Nu avstår Stiftelsen denna ränteinkomst under de sex åren och 1987 är det hela likviderat. Det var ett betungande åtagande för Stiftelsen enär 8 000 kr var dess enda egentliga inkomst frånsett de blygsamma årsavgifterna.

- 5 -

Utvärdering och slutord

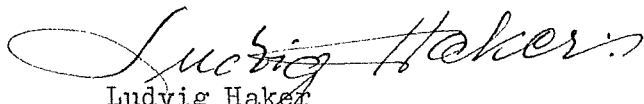
Men sex år har också en övergång. Vi har i alla fall ett klockspel av rang. Det får verkligen anses vara värt sitt pris. De sedan flera år pågående morgonbönerna varje onsdag inledes nu med en psalm från klockspelet och är ett mycket uppskattat arrangemang. Till dessa psalmmelodier kan också många andra: affärsfolk, vårdfolk och personalen på kommunhuset m fl börja sin arbetsdag, och det torde av de berörda anses vara en god början.

När farhågorna inför spelet visade sig helt ogrundade och besked gavs, att inga skattepengar använts för spelets anskaffning, tystnade oppositionen.

Klockspelet tenderar i stället att bli ett allt mer uppskattat inslag i gatubild och miljö. Precis vad Stiftelsen och bolaget tänkte sig. Visionen blev en verklighet, då klockspelet invigdes den 12 maj 1981, med en klockspelskonsert av musikdirektör Lars Åke Norlander och högtidstal av bolagets ordf Sture Holmqvist och en andaktsstund av kyrkoherde Wierup.

För Stiftelsen Svalövs Församlingshem

i juni 1984

Ludvig Haker
vice ordf